

ВЕЛИКА ТРІЙКА НАРАТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ОСОБИСТОГО Я

THE BIG THREE OF NARRATIVE IDENTITY: PERSPECTIVES ON THE SELF

Наративна ідентичність – це динамічна внутрішня історія, через яку людина осмислює власне Я, інтерпретуючи досвід у спосіб, що надає її життю відчуття єдності та значущості. Вона тісно пов'язана з психологічним благополуччям і соціальною адаптацією. Модель Великої Трійки, уніфікуючи досягнення попередніх досліджень, об'єднує багатогранні аспекти наративної ідентичності в інтегровану конструкцію.

У статті проаналізовано ключові перспективи, що пропонує модель Великої Трійки у вивченні наративної ідентичності як прояву особистого «Я». Розкрито, як три виміри наративної ідентичності – мотиваційно-афективний, автобіографічний і структурний – відображають прагнення до зростання, інтеграцію досвіду та цілісність особистої історії.

Проаналізовано теоретичну цілісність моделі й окремих її вимірів у зв'язку з проадаптивним функціонуванням особистості та суміжними психологічними конструкціями. Розглянуто методологічні перспективи дослідження наративної ідентичності, зокрема практики кодування, пов'язані з моделлю.

Обґрунтовано практичні перспективи моделі. Клінічна перспектива дозволяє виявляти патологічні зміни у життєвих наративах у межах психічних розладів. Терапевтична – дає змогу оцінювати динаміку ідентичності в процесі інтервенцій. Дослідницька перспектива відкриває шлях до міждисциплінарних і кроскультурних досліджень, а прикладна – сприяє створенню інструментів для діагностики та психологічної допомоги.

Окреслено перспективи подальшого розвитку моделі, зокрема застосування в кроскультурному, нейропсихологічному та розвитковому контекстах. Модель Великої Трійки, як цілісна і водночас гнучка система, здатна інтегруватися в сучасні підходи, забезпечує різнопланові перспективи дослідження особистого Я.

Ключові слова: наратив, ідентичність, Селф, метанаратив, інтеграція значень, життєва історія, афективний тон, автобіографічна пам'ять, когерентність, Велика Трійка нара-

тивної ідентичності, благополуччя, суб'єктність, кодування, психодіагностика, терапевтичні інтервенції, якісні дослідження.

Narrative identity is a dynamic internal story through which one comprehends their own Self by interpreting experiences in a way that gives their life a sense of unity and meaning. It is closely related to psychological well-being and social adaptation. The Big Three model unifies diverse achievements of previous studies on narrative identity into an integrated construct.

The article analyzes the key perspectives that the Big Three proposes for the study of narrative identity as a manifestation of the Self. It reveals how the three dimensions of narrative identity – motivational-affective themes, autobiographical reasoning, and structure – reflect the desire for growth, integration of experience, and integrity of personal history.

The theoretical basis of the model and its dimensions are analyzed in relation to pro-adaptive functioning and related psychological constructs. The methodological perspectives for researching narrative identity, particularly the coding practices, are considered.

The practical perspectives of the model are explored. The clinical perspective calls for detection of pathological changes in life narratives associated with mental disorders. The therapeutic perspective allows for the assessment of identity dynamics during interventions. The research perspective opens the way to interdisciplinary and cross-cultural studies, while the applied perspective empowers the creation of tools for diagnosis and psychological assistance.

The perspectives for further development of the model are outlined, in particular its application in cross-cultural, neuropsychological, and developmental contexts. The Big Three, as a comprehensive yet flexible system, fit with the modern approaches, provides diverse perspectives for understanding the Self.

Key words: narrative, identity, Self, metanarrative, integration of meaning, life story, affective tone, autobiographical memory, coherence, Big Three of narrative identity, well-being, subjectivity, coding, psychodiagnostics, therapeutic interventions, qualitative research.

УДК 159.923.2:159.964+159.9.072+616.89
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.31>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Гнилко В.О.

аспірант кафедри психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Галецька І.І.

кандидат психологічних наук, професор
кафедри психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Проблема ідентичності, а також механізмів її формування та функціонування, набуває дедалі більшої актуальності в сучасному суспільстві. Швидкі зміни, кризові події та соціальний тиск змушують людину все частіше і глибше переосмислювати себе та свою роль у світі. Зростає потреба у дослідженні того, яким чином особистість осмислює й конструє власне «Я». У науковому дискурсі ці процеси дедалі частіше розглядаються крізь призму наративної ідентичності – динамічної внутрішньої історії, що описує самосприйняття людини через призму її досвідів, інтерпретованих відповідно до актуального контексту [34]. Саме наративна ідентичність надає життю відчуття єдності, послідовності та наповненості сенсом [37].

Поняття наративної ідентичності активно використовується у психології особистості та проявило свою емпіричну цінність у дослідженнях психологічного благополуччя [4], розвитку особистості [8, 19, 42, 49], здатності до адаптації [27], резиліентності [33], соціального функціонування [5, 16, 28], професійного розвитку [25], посттравматичних розладів [58], афективних розладів [47, 32] та розладів особистості [28, 50].

Розуміння наративної ідентичності суттєво розвинулось від засадничих ідей Деніела Деннета про наратив як «центр гравітації» самості [13], поглядів Дена Макадамса на ідентичність як на «життєву історію» [35] та думок Юргена Габермаса про автобіографічне осмислення як основу

формування Я [22], до сучасних багатовимірних моделей нарративної ідентичності [3, 11, 45]. Центральною серед них постає Велика Трійка [45]: консенсусна модель нарративної ідентичності, побудована методом факторного аналізу найпопулярніших у дослідницькій спільноті підходів до інтерпретації життєвих нарративів. Вона систематизує окремі нарративні характеристики у три узагальнені виміри: мотиваційно-афективний, автобіографічний та структурний.

Модель відкриває можливості для інтегрованого аналізу ідентичності згідно з визначеними параметрами, які дозволяють співставляти дані між різними дослідженнями та навіть дисциплінами. Велика Трійка є перспективним інструментом у психотерапевтичній практиці [53, 54] та у психологічній діагностиці [2, 29], адже вона дозволяє концептуалізувати ідентичність пацієнта через вираженість окремих її характеристик та відслідкувати їх динаміку при застосуванні інтервенцій.

Ця стаття має на меті поглибити розуміння моделі Великої Трійки, зокрема в аспектах її теоретичної цілісності, емпіричної обґрунтованості та практичного застосування. Вона буде корисною для науковців, що працюють у галузях психології особистості, клінічній психології, психотерапії та міждисциплінарних дослідженнях ідентичності – всюди, де важливо не лише **що** людина пережила, а й **як** вона про це розповідає.

Велика Трійка: портрет Я у трьох вимірах. Модель Великої трійки постулює три центральні виміри нарративної ідентичності: мотиваційно-афективний, автобіографічний та структурний. Вони узагальнюють наповнення та форму життєвих нарративів. Далі описаний кожен з вимірів, його емпіричні основи та роль у структурі нарративної ідентичності.

Мотиваційно-афективний вимір описує *наповнення* життєвих нарративів, а саме цілі, мотиви та емоції, які у них містяться. Наративи часто відображають прагнення автора – як-от до автономії, розвитку, інтимності чи соціальної залученості. Також вони забарвлені певним афективним тоном, тобто позитивними чи негативними емоціями. На перетині мотиваційного залучення і афективного забарвлення можна відслідкувати загальний метанаративний сценарій – як-от історію особистісного росту, занепаду або відновлення (англ. *redemption*).

До прикладу, життєвий нарратив може наголошувати на тому, як наратор подолав труднощі (мотив суб'єктності) або навчився цінувати інших (мотив соціабельності), переживаючи емоції, як-от надію чи відчай. У метанаративному сценарії відображено, як наратор перейшов від негативних емоцій, які супроводжували складні події, до позитивних завдяки власним цільовим орієнтаціям.

Емпіричні дослідження показують, що мотиваційно-афективні теми тісно пов'язані з благополуччям: наративи, наповнені чіткими персональними мотивами, просоціальною орієнтацією та

позитивними емоціями співвідносяться з кращими гедоністичними та евдемоністичними вимірами благополуччя [4, 37]. Велика Трійка об'єднує раніше розділені мотиваційні (цілі й цінності) та афективні (емоційний тон) теми [3] в один вимір, покладаючись на результати факторного аналізу, який показав суттєві перехресні навантаження між цими темами [45, с. 929]. Ймовірно теми мотивів і афектів у наративах виявились близькими тому, що здатність визначати власні цільові орієнтації й відчувати залученість у спільноту є суб'єктивно значущим та цінним аспектом людського існування, тож важко чітко їх відокремити від загального афективного наповнення наративу.

Отже, мотиваційно-афективний вимір нарративу інтерпретує роль протагоніста у життєвих подіях, пояснює мотивацію, яка його вела та афективний досвід, що це супроводжував.

Автобіографічний вимір описує *процес* надання значень власному досвіду, через який наратор поєднує життєві події з власною ідентичністю. Процес надання значень передбачає проведення прямих зв'язків між минулими досвідами та стійкими рисами чи цілями особистості. Типовими елементами нарративів, які стосуються автобіографічного виміру, є визначення життєвих уроків, змін у особистості та налагодження зв'язків між подіями та ширшою життєвою історією [3]. До прикладу, наратор може осмислити власну історію хвороби як досвід, який навчив його бути витривалим – тобто інтегруючи життєвий досвід у загальне розуміння Я.

Процес автобіографічного осмислення відбувається завдяки «створенню зв'язків між різними частинами минулого, теперішнього й майбутнього життя, і між особистістю й розвитком», згідно з Тильманом Габермасом [21, с. 1]. Творення зв'язків є можливим у взаємодії *польового Я*, тобто тієї перспективи Я, яка залучена у безпосередній емоційний досвід; та *спостерігаючого Я* – перспективи, що рефлексує й аналізує прожитий досвід, і робить на його основі узагальнені висновки [1]. Ці висновки надалі доповнюють уявлення про себе, власне пережите минуле й можливе майбутнє – тобто, взаємодія польового й спостерігаючого Я є основою для формування нарративної ідентичності загалом. У такій взаємодії вкладаються суб'єктивно значущі зв'язки між досвідом та ідентичністю. Емпірично вони часто вимірюються через здатність до рефлексії [17], вираженість причинно-наслідкових зв'язків [20] та тематичну інтеграцію наративу [40]. Саме ці поняття типово вивчаються у автобіографічному вимірі Великої Трійки.

Успішний процес надання значень тісно пов'язаний з адаптивними наслідками для особистості, зокрема відкритістю й силою Я [45], стабільною самооцінкою [23] та кращим психологічним функціонуванням й нижчим стресом [57].

Отже, автобіографічний вимір нарративу відображає когнітивні аспекти ідентичності – те, як наратор надає значення життєвим подіям як частині себе.

Структурний вимір описує *форму*, тобто спосіб організації життєвих наративів. Він включає у себе наративну когерентність, часову послідовність і контекст подій (де й коли вони сталися), а також наявність і розгорнутість релевантних деталей. Структурно цілісний наратив є «зрозумілим наївному слухачеві» [49, с.2], адже він надається у такій формі, що слухач може самостійно зрозуміти його суб'єктивну значущість для наратора.

Згідно з Елейн Ріс та колегами, центральними вимірами наративної структури є контекст, хронологія та тематична послідовність [49, с. 6–7]. Структурні аспекти не охоплюють наповнення наративу, натомість лише спосіб, у який він формулюється. Високо структурованим наратив є тоді, коли події у ньому займають визначене місце, мають достатній контекст та логічні й темпоральні зв'язки з іншими подіями. Висока структура загалом вважається свідченням більш інтегрованої особистості, особливо у суб'єктивно значущих наративах [56]. Структурне ускладнення виникає з віком: діти зазвичай розповідають хаотичні історії, які набувають структури у процесі дорослішання [7].

Разом ці три виміри охоплюють центральні компоненти наративної ідентичності: **що** міститься у наративах (теми й афекти), **чому** воно має значення (процес надання значень), і **як** воно розказане (структура). Тобто, Велика Трійка пропонує коротку модель зі значним генеративним потенціалом, адже вона поєднує у собі широкий ряд наративних характеристик. Кожен вимір моделі складається з добре досліджених конструктивів наративної психології. Важливою є емпірична природа Великої Трійки: у процесі дослідження Кейт Маклін та мультиуніверситетської команди дослідників було виявлено, що широкий набір наративних характеристик збирається довкола цих трьох вимірів у декількох великих досліджуваних групах. У незалежному дослідженні Генрі Кована [11] також була виявлена наративна структура, яка значною мірою узгоджується з Великою Трійкою. Ці результати вказують на те, що формування життєвих наративів, хоч і є глибоко індивідуальним процесом, відбувається згідно з базовою структурою, що прослідковується незалежно від наповнення наративів. Це дає дослідникам можливість розробити загальну модель, яка б охоплювала вивчені механізми творення наративів і могла б використовуватись для порівняння аспектів наративної ідентичності між окремими дослідженнями чи навіть дисциплінами.

Місце Великої Трійки у наративних дослідженнях. Модель Великої Трійки швидко стала стандартом у дослідженнях наративної ідентичності, і активно використовується у розвиткових [9, 18, 22, 24, 40] та клінічних дослідженнях [28, 29, 30, 32, 47, 50]. Типовий процес досліджень наративної ідентичності відбувається у чотири етапи: збір життєвих наративів, їх транскрипція, організація та кодування. Модель Великої Трійки застосовується на етапі кодування: тексти аналізуються на

наявність характеристик, які вказують на виміри Великої Трійки. На кожному етапі застосовуються певні практики, усталені в сучасних дослідженнях наративної ідентичності.

1. Збір життєвих наративів переважно відбувається методом інтерв'ю, хоча іноді може використовуватись письмовий збір наратив [3]. У інтерв'ю дослідник використовує заздалегідь підібрані й валідизовані стимульні питання. Найпопулярнішим методом для збору життєвих наративів з ціллю оцінки ідентичності є Інтерв'ю Життєвої Історії (англ. *Life Story Interview*) – детальний напівструктурований протокол, вперше впроваджений Деном Макадамсом [36], і розвинений рядом дослідників [6, 10, 55]. Інтерв'ю Життєвої Історії пропонує учасникам згадати «центральні епізоди» їх життів, зокрема кульмінаційний і найважчий моменти, поворотний момент та найраніші спогади. Ці стимульні питання розроблені так, аби змістити фокус з безпосередніх подій на відчуття ідентичності, яке пропонує автобіографічна пам'ять [37]. Прикладом стимульного питання, яке стосується найбільшого виклику у житті, є:

Оглядаючись на ваше життя, ідентифікуйте й опишіть те, що ви зараз вважаєте найбільшим викликом, з яким ви стикались. Що було цим викликом чи проблемою? Як цей виклик чи проблема розвивались? Як ви впорались з цим викликом чи проблемою? Яка є значимість цього виклику чи проблеми у вашій життєвій історії? [36, с.4].

Аби розгорнути наратив, інтерв'юер може задавати учасникам додаткові питання щодо значущості пережитого досвіду та його впливу на особистість.

Прикладами інших протоколів, які використовуються у дослідженнях наративної ідентичності є неструктуровані автобіографічні есеї «Хто є Я?» [46], метод життєвих розділів [14] та історії відновлення й занепаду [15].

2. Транскрипція наративів переважно відбувається з аудіо – або відеоджерела, записаного з інтерв'ю. Процес транскрибування зберігає лінгвістичні й стилістичні деталі, як-от емоційний тон, логічні й темпоральні неузгодженості та зміни у часі чи особі. Ці деталі можуть використовуватись для подальших інтерпретацій.

3. Організація наративів відбувається з метою уможливлення їх подальшого аналізу. Для прикладу, при застосуванні Інтерв'ю Життєвої Історії наративи поділяються на сегменти згідно з описаними епізодами, як-от на кульмінаційний, найважчий та поворотний моменти життя [36]. Сегментація дозволяє виокремити наративні характеристики кожного окремого епізоду, що уможливорює порівняння їх між собою у одного учасника та порівняння між окремими учасниками, а також виявити темпоральну й логічну структуру згідно з тим, як саме наратор організував наративи.

4. Кодування наративів відбувається згідно з основними вимірами Великої Трійки: мотиваційно-афективним, автобіографічним та структур-

ним [45]. Кожен вимір складається з ряду наративних характеристик, які коротко описані у теоретичному розділі. Кодуючи обрані характеристики, дослідник може оцінити вираженість виміру загалом: до прикладу, оцінити структуру наративу за його когерентністю, логічним та темпоральним впорядкуванням досвіду.

Кодування наративних характеристик відбувається найчастіше вручну за допомогою валідизованих схем оцінки. До прикладу, суб'єктність оцінюється за шкалою від 0 до 4, де 0 – це *протагоніст повністю безсилий, керований обставинами, всі дії мотивовані зовнішніми силами, або наратив складений від третьої особи*, а 4 – це *протагоніст суб'єктний, здатний впливати на власне життя, ініціювати зміни, і має певний контроль над протіканням власних досвідів...* [36, с. 1]. Архів валідизованих схем кодування, рекомендований для роботи з Великою Трійкою, опублікований разом із самою моделлю, і є доступним за наступним посиланням: <https://osf.io/sb9f5/>. Кожна зі схем кодування є автономною, і її можна застосовувати окремо, якщо досліджуване питання вимагає розуміння окремих аспектів наративу. Для загальної оцінки наративної ідентичності потрібно провести кодування основних характеристик згідно з кожним виміром Великої Трійки.

Емпіричне застосування Великої Трійки. Модель Великої Трійки успішно застосовувалась у широкому спектрі досліджень наративної ідентичності, зокрема у розвитковій та клінічній сферах.

У **розвитковій психології** модель Великої Трійки допомагає відстежувати зміни наративної ідентичності в процесі дорослішання, зокрема в підлітковому віці та ранній зрілості – ключових періодах формування зрілої ідентичності [9].

Мотиваційно-афективний вимір у дітей переважно збіднений, дескриптивний і розвивається з підліткового віку, стабілізуючись у ранній юності, коли формуються життєві орієнтації й суб'єктність [22]. Темі наративів змінюються з віком: від особистих досягнень та стосунків у юнацькому віці до генеративності в середньому віці [40].

Автобіографічний вимір активізується в підлітковому віці через інтеграцію минулого з уявленнями про себе, а успішне конструювання наративної ідентичності прогнозує подальше благополуччя [41].

Структура наративів ускладнюється з віком: від простих форм у дошкільнят до часової та причинно-наслідкової когерентності в підлітків і тематичної когерентності у ранній юності, після чого структура залишається переважно стабільною [18, 24].

Таким чином, дослідження наративної ідентичності за моделлю Великої Трійки роблять важливий внесок у розвиткову психологію, допомагаючи зрозуміти формування цілісного відчуття Я та його вплив на функціонування й благополуччя.

У сфері **клінічних досліджень** модель виявилась доволі чутливою до змін у життєвих наративах, які супроводжують психопатологію, що

підкреслює її значущість для психологічної діагностики, опису та терапевтичних інтервенцій. Емпіричні дослідження показують, що у ряді психічних розладів усі три виміри наративної ідентичності: мотиваційно-афективний, автобіографічний та структурний відображають систематичні порушення, які узгоджуються з патологією розладів.

До прикладу, при афективних розладах наративи характеризуються наскрізним негативним тоном та зниженим відчуттям суб'єктності [32, 47]. Обидва параметри виявились предикторами гіршого психологічного функціонування й менш результативного лікування. При шизофренії наративи поруч з низькою суб'єктністю й соціабельністю демонструють суттєву інкогерентність, що узгоджується з нейрокогнітивними порушеннями, притаманними розладу [12]. При межовому розладі особистості наративи є фрагментованими, вони відзначаються незадоволеною соціабельністю, і процес надання значень у них переважно негативний [50]. Структура наративів дезорганізована – це узгоджується з типовим для розладу феноменом сплутування власних досвідів та досвідів значущих людей, що порушує стабільну, сепаровану ідентичність [28]. Суб'єктність також зазвичай є низькою, але вона добре піддається психотерапевтичному впливу, що вказує на важливість правильного фокусування інтервенцій [29]. Загалом те, що модель Великої Трійки охоплює функціонування мотиваційної, соціальної, емоційної, автобіографічної та причинно-наслідкової сфер, забезпечує її високу ефективність у багатогранній оцінці клінічних розладів, які зачіпають усі ці аспекти діяльності.

Суттєвим обмеженням моделі у оцінці наративів при клінічних розладах є те, що вона була розроблена й валідизована для нормативних популяцій. При застосуванні моделі традиційно вимірюється **наявність та вираженість** характеристик наративної ідентичності, тоді як у клінічних дослідженнях часто важливою є їх **відсутність** або **викривлення**. Клінічні дослідження найчастіше акцентують дефіцити наративної ідентичності – як-от пасивність, віктимізованість, румінативність чи інкогерентність як емпіричні предиктори психопатології [2, 12, 28]. Ця дискусія призвела до пропозиції нового, четвертого виміру – наративних порушень, який би доповнював параметри Великої Трійки у клінічних дослідженнях [30]. Він був апробований у суб'єктивному опитувальнику наративної ідентичності (NISE), і складається з негативних або викривлених аспектів Великої Трійки [30, с. 300], а саме:

– Негативних мотивацій й афектів (до прикладу, *у мене не було контролю над тим, що відбулось у моїй життєвій історії*).

– Непродуктивного процесу інтеграції значень (до прикладу, *коли я думаю про свою життєву історію, я не можу зрозуміти, ким я є насправді*).

– Порушеної структури (до прикладу, *моє життя – це пазл, частини якого не пасують одне до одного*).

Попри тематичну схожість з основними вимірами Великої Трійки, у процесі факторного дослідження цей вимір не проявляв статистично значущих перехресних навантажень, що свідчить про його автономність в рамках моделі [30, с. 302]. Також вимір наративних порушень продемонстрував добру критерійну валідність, будучи суттєвим і унікальним предиктором компонентів психічного здоров'я, зокрема негативного афекту, психологічного стресу, особистісної патології та розмитості Я-концепту [30, с. 301]. Позитивні емпіричні характеристики, на думку авторів, вказують на те, що порушення наративної ідентичності є суттєвим і самостійним її елементом, який можна розглядати паралельно з іншими вимірами Великої Трійки, зокрема у роботі з клінічними пацієнтами [30, с. 303].

Отже, у клінічних дослідженнях Велика Трійка зарекомендувала себе як ефективна модель, здатна багатогранно охопити ідентичність та її розвиток при психічних розладах. Попри орієнтованість моделі на нормативну популяцію, її модифікація, а саме долучення виміру наративних порушень, дозволяє охопити викривлення й дефіцити ідентичності, характерні для психічних розладів. Тож у клінічному контексті модель може бути корисною для психологічної діагностики ідентичності через її здатність оцінити порушення понад симптоматичними метриками; для фокусування лікування й моніторингу його ефективності, та для дослідження динаміки наративних характеристик при різноманітних інтервенціях.

Обмеження й перспективи моделі. Важливою особливістю Великої Трійки є її простота, адже багатогранність аспектів наративної ідентичності тут вміщується у три зрозумілі виміри. Ця характеристика робить модель привабливою для широкого спектру наративних досліджень, та водночас створює суттєві обмеження для досліджень, які виходять за рамки усталеного в моделі підходу. Спроба об'єднати аспекти наративної ідентичності, складного й багатогранного поняття з тривалою історією дослідження й багатою традицією застосування у різних академічних сферах у три чіткі виміри неодмінно зіткнеться з проблемою того, що ряд особливостей не узгоджуватиметься з моделлю. До прикладу, популярне у дослідженнях ідентичності поняття *відновлення*, тобто типу наративу, який передбачає перетворення негативних досвідів у значущі життєві уроки, емпірично дає суттєві навантаження водночас на мотиваційно-афективний і автобіографічний виміри [45, с. 929]. Тобто, сутнісні характеристики наративу відновлення не описуються вичерпно одним виміром. Деякі інші поняття залишились повністю поза фокусом Великої Трійки. Ідея великих наративів (англ. *master narratives*), тобто ідей, які претендують на пояснення широкого спектру людського досвіду [52]; діалогічних голосів, тобто декількох перспектив, які співіснують в одній ідентичності [48], та інших ідей, які пояснюють ідентичність

через плюралізм наративів важко узгоджуються з Великою Трійкою через її унітарний підхід до оцінки життєвих наративів.

Іншим обмеженням моделі є її дескриптивна природа: Велика Трійка не пояснює процесів формування і взаємодії аспектів наративної ідентичності, натомість охоплює лише характеристики одного її зрізу. Станом на зараз існують лонгітюдні дослідження окремих аспектів наративної ідентичності, як-от суб'єктності і соціабельності [31] чи автобіографічного осмислення [43], та цілісне лонгітюдне дослідження, яке б охоплювало усі виміри Великої Трійки, могло б пролити світло на розвиток наративної ідентичності загалом. Іншим напрямком, який міг би прояснити механізми функціонування наративної ідентичності, є біологічні дослідження. Джонатан Адлер та колеги працюють над вивченням того, як наративна ідентичність пов'язана з фізіологією стресу: дані одного з їх досліджень вказують на те, що добре налагоджений процес надання значень може пом'якшувати виснаження телемерів від хронічного стресу [33]. Голістичні дослідження, які вивчають процеси розвитку наративної ідентичності у контексті суміжних психологічних дисциплін і нейробіологічних механізмів могли б вказати на фундаментальні принципи формування ідентичності через наративи, і суттєво збагатити цим існуючі моделі.

Велика Трійка також імпліцитно припускає універсальність формування наративної ідентичності, очікуючи, що її аспекти тяжіють до впорядкування у три заздалегідь передбачені виміри. Втім, наративна ідентичність значною мірою є культурним продуктом, адже вона формується у процесі соціальної взаємодії, і сам процес надання значень власним досвідам відбувається у певному культурному контексті. Отже, резонно припустити, що як відносна значущість окремих аспектів наративної ідентичності (до прикладу, акцент на соціальності чи суб'єктності у колективних або індивідуалістичних спільнотах), так і загальна її структура можуть суттєво відрізнятися у різних соціумах.

Методологія досліджень наративної ідентичності загалом також передбачає суттєві обмеження. Життєві наративи формуються за участі активного інтерв'юера у певному сетінгу, які мають вплив на формування наративів [38]. Процес кодування також передбачає залучення людей, які можуть вносити власну суб'єктивність у роботу з текстом. Теоретичні уявлення дослідника про природу наративної ідентичності можуть впливати на його оцінку того, що він вважатиме важливим у наративі. Це призводитиме до циркулярності: інтерв'юер підштовхуватиме досліджуваного до того, аби він розвивав наратив у бажаний для дослідника бік, а при кодуванні текст інтерпретуватиметься згідно з заздалегідь сформованими уявленнями про те, що мало б міститись у наративі. Велика Трійка націлена на те, щоб уніфікувати процес кодування, втім дослідник все ще має суттєву свободу у розпізнаванні кодів та їх

сортунні у виміри. Сам наратив має бути достатньо об'ємним і розвинутим, аби уможливити ефективне кодування, особливо коли воно залучає роботу над кількома шкалами. Весь процес загалом є трудомістким і кропітливим, що суттєво обмежує можливий розмір вибірки.

Отже, висновки, зроблені на основі досліджень наративної ідентичності з залученням Великої Трійки мають бути зроблені обережно, з урахуванням можливих теоретичних та методологічних обмежень. Майбутній розвиток моделі може передбачати лонгітюдні та біологічні дослідження її фундаментальних характеристик, інтеграцію з іншими особистісними й розвитковими моделями, адаптацію до конкретних культурних чи соціальних груп (як-от включення виміру наративних порушень для клінічної групи) та розвиток прикладних аспектів її застосування, зокрема моделей оцінки та інтервенцій наративної ідентичності.

Висновки. Модель Великої Трійки пропонує ряд перспектив для розуміння й дослідження особистого «Я». Ці перспективи стосуються як внутрішнього аналізу наративної ідентичності, так і розмаїтих можливостей до застосування й подальшого розвитку моделі.

Перспективи внутрішнього аналізу наративної ідентичності відображаються у трьох вимірах моделі, що узагальнюють ключові досягнення попередніх досліджень у концептуалізації та розумінні поняття [3, 11, 45]:

1. Перспектива мотиваційно-афективного виміру фокусується на наповненні життєвих наративів, тобто на цілях, мотивах та емоціях, що в них містяться. Вона відображає прагнення людини до автономії, розвитку та інтимності й конструє загальний метанаративний сценарій росту, занепаду або відновлення.

2. Перспектива автобіографічного виміру акцентує процес створення значущих зв'язків між минулим, теперішнім і майбутнім. Вона охоплює інтеграцію досвіду в ідентичність: визначення ключових подій, створення життєвих уроків, осмислення змін в особистості та налагодження зв'язків між окремими подіями та загальною життєвою історією.

3. Перспектива структурного виміру стосується форми та організації наративу: його когерентності, логічної й часової послідовності, контексту й релевантних деталей. Ці елементи забезпечують чіткість та зрозумілість наративу.

Практика застосування Великої Трійки продемонструвала її широкі перспективи у застосуванні в різноманітних сферах, і до подальшого розвитку моделі:

1. Клінічна перспектива дозволяє зафіксувати й оцінити патологічні зміни у життєвих наративах, що супроводжують розвиток психічних розладів. Відслідковування таких змін дозволяє використовувати модель для психологічної діагностики.

2. Терапевтична перспектива дозволяє відслідковувати зміну характеристик наративної ідентичності як індикацію ефективності інтервенцій,

а також скеровувати терапевтичну роботу на дефіцити ідентичності.

3. Дослідницька перспектива моделі забезпечує чітку концептуалізацію наративної ідентичності, що відкриває можливість для міждисциплінарних, кроскультурних, лонгітюдних та нейропсихологічних досліджень.

4. Прикладна перспектива забезпечує можливості для розробки валідних інструментів оцінки характеристик ідентичності для корекційної й діагностичної роботи, та протоколів інтервенцій для оптимізації терапевтичних підходів.

Отже, Велика Трійка пропонує цілісні, і водночас гнучкі й багатогранні перспективи, придатні до застосування у різноманітних контекстах. Для розвитку й усталення моделі вартує прояснити її розвиткові й нейробіологічні аспекти, особливості у кроскультурних та клінічних групах, і придатність застосування прикладних інструментів. Такий мультиперспективний підхід дозволить моделі Великої Трійки залишатися актуальною опорою в наративній психології й дослідженнях особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болотова О. М. Види перспектив спогадів в автобіографічній пам'яті. *Психологія та соціальна робота*. 2019. Т. 24, № 2. С. 20–34.
2. Adler J. M., Clark L. A. Incorporating narrative identity into structural approaches to personality and psychopathology. *Journal of research in personality*. 2019. Vol. 82. P. 103857.
3. Adler J. M., Dunlop W. L., Fivush R., Lilgendahl J. P., Lodi-Smith J., McAdams D. P., Syed M. Research methods for studying narrative identity: A primer. *Social psychological and personality science*. 2017. Vol. 8, no. 5. P. 519–527.
4. Adler J. M., Lodi-Smith J., Philippe F. L., Houle I. The incremental validity of narrative identity in predicting well-being. *Personality and social psychology review*. 2015. Vol. 20, no. 2. P. 142–175.
5. Alea N., Bluck S. Why are you telling me that? A conceptual model of the social function of autobiographical memory. *Memory*. 2003. Vol. 11, no. 2. P. 165–178.
6. Atkinson R. The life story interview as a mutually equitable relationship. *The SAGE handbook of interview research: the complexity of the craft*. 2nd ed. 2012. P. 115–129.
7. Bird A., Reese E. Emotional reminiscing and the development of an autobiographical self. *Developmental psychology*. 2006. Vol. 42, no. 4. P. 613–626.
8. Booker J. A., Brakke K., Sales J. M., Fivush R. Narrative identity across multiple autobiographical episodes: considering means and variability with well-being. *Self and identity*. 2021. P. 1–24.
9. Branje S., De Moor E. L., Spitzer J., Becht A. I. Dynamics of identity development in adolescence: a decade in review. *Journal of research on adolescence*. 2021. Vol. 31, no. 4. P. 908–927.
10. Brannen J. Life story talk: some reflections on narrative in qualitative interviews. *Sociological research online*. 2013. Vol. 18, no. 2. P. 48–58.

11. Cowan H. R., Chen X., Jones B. K., McAdams D. P. The single greatest life challenge: how late-midlife adults construct narratives of significant personal challenges. *Journal of research in personality*. 2019. Vol. 83.
12. Cowan H. R., McAdams D. P., Ouellet L., Jones C. M., Mittal V. A. Self-concept and narrative identity in youth at clinical high risk for psychosis. *Schizophrenia bulletin*. 2023.
13. Dennett D. C. The self as a center of narrative gravity. *Self and consciousness: multiple perspectives* / ed. by F. S. K. (Editor) et al. 1992.
14. Dunlop W. L. Everything you wanted to know about redemptive stories* (*but were afraid to ask). *Journal of research in personality*. 2021. Vol. 92. P. 104078.
15. Dunlop W. L. The cycle of life and story: redemptive autobiographical narratives and prosocial behaviors. *Current opinion in psychology*. 2022. Vol. 43. P. 213–218.
16. Dunlop W. L., Tracy J. L. Sobering stories: narratives of self-redemption predict behavioral change and improved health among recovering alcoholics. *Journal of personality and social psychology*. 2013. Vol. 104, no. 3. P. 576–590.
17. D'Argembeau, A., Cassol, H., Phillips, C., Baetee, E., Salmon, E., Van der Linden, M. Brains creating stories of selves: the neural basis of autobiographical reasoning. *Social cognitive and affective neuroscience*. 2013. Vol. 9, no. 5. P. 646–652.
18. Fivush R., Haden C., Adam S. Structure and coherence of preschoolers' personal narratives over time: implications for childhood amnesia. *Journal of experimental child psychology*. 1995. Vol. 60, no. 1. P. 32–56.
19. Fivush R., Habermas T., Waters T. E., Zaman W. The making of autobiographical memory: intersections of culture, narratives and identity. *International journal of psychology*. 2011. Vol. 46, no. 5. P. 321–345.
20. Grysman A., Hudson J. A. Abstracting and extracting: causal coherence and the development of the life story. *Memory*. 2010. Vol. 18, no. 6. P. 565–580.
21. Habermas T. Autobiographical reasoning: arguing and narrating from a biographical perspective. *New directions for child and adolescent development*. 2011. Vol. 2011, no. 131. P. 1–17.
22. Habermas T., Bluck S. Getting a life: the emergence of the life story in adolescence. *Psychological bulletin*. 2000. Vol. 126, no. 5. P. 748–769.
23. Kapoor N., Hallford D. J., Altmann T. Cognitive dependencies and psychological health correlates of coherence in autobiographical reasoning. *Memory*. 2023. P. 1–13.
24. Köber C., Schmiedek F., Habermas T. Characterizing lifespan development of three aspects of coherence in life narratives: a cohort-sequential study. *Developmental psychology*. 2015. Vol. 51, no. 2. P. 260–275.
25. Lee J., Jin Y., Ryou H., Yang E. Exploring the structure of career narratives: the application of the narrative identity assessment model. *Journal of career development*. 2024.
26. Lieblich A. E., McAdams D. P., Josselson R. E. *Healing plots: The narrative basis of psychotherapy*. American Psychological Association, 2004.
27. Lilgendahl J. P., McLean K. C. Narrative identity processes and patterns of adjustment across the transition to college: a developmentally contextualized approach. *Journal of personality and social psychology*. 2020. Vol. 119, no. 4. P. 960–977.
28. Lind M., Adler J. M., Clark L.A. Narrative identity and personality disorder: an empirical and conceptual review. *Current psychiatry reports*. 2020. Vol. 22, no. 12.
29. Lind M., Sharp C., Dunlop W. L. Why, how, and when to integrate narrative identity within dimensional approaches to personality disorders. *Journal of personality disorders*. 2022. P. 1–22.
30. Lind M., R. Cowan H., Adler J. M., McAdams D. P. Development and validation of the narrative identity self-evaluation scale (NISE). *Journal of personality assessment*. 2024. P. 1–14.
31. Lind M., Ture S., McAdams D. P., Cowan H. R. Narrative Identity, Traits, and Trajectories of Depression and Well-Being: A 9-Year Longitudinal Study. *Psychological Science*. 2024.
32. Mancini M., Esposito C. M., Estradé A., Rosfort R., Fusar-Poli P., Stanghellini G. Major depression as a disorder of the narrative self: a qualitative study. *Psychopathology*. 2024. P. 1–11.
33. Mason A. E., Adler J. M., Puterman E., Lakmazaheri A., Brucker M., Aschbacher K., Epel E. S. Stress resilience: narrative identity may buffer the longitudinal effects of chronic caregiving stress on mental health and telomere shortening. *Brain, behavior, and immunity*. 2019. Vol. 77. P. 101–109.
34. McAdams D. P. Narrative identity: what is it? What does it do? How do you measure it?. *Imagination, cognition and personality*. 2018. Vol. 37, no. 3. P. 359–372.
35. McAdams D. P. Personality, modernity, and the storied self: a contemporary framework for studying persons. *Psychological inquiry*. 1996. Vol. 7, no. 4. P. 295–321.
36. McAdams D. P. *The Life Story Interview – II*. The Foley Center for the Study of Lives, Northwestern University; 2007. Manuscript.
37. McAdams D. P., McLean K. C. Narrative identity. *Current directions in psychological science*. 2013. Vol. 22, no. 3. P. 233–238.
38. McCoy T. P., Dunlop W. L. Contextualizing narrative identity: a consideration of assessment settings. *Journal of research in personality*. 2016. Vol. 65. P. 16–21.
39. McLean K. C et.al. [Agency-communion coding manual]. 2018. OSF Storage Coding Manual Archive. URL: <https://osf.io/sb9f5/>.
40. McLean K. C., Fournier M. A. The content and processes of autobiographical reasoning in narrative identity. *Journal of research in personality*. 2008. Vol. 42, no. 3. P. 527–545.
41. McLean K. C., Mansfield C. D. To reason or not to reason: is autobiographical reasoning always beneficial?. *New directions for child and adolescent development*. 2011. Vol. 2011, no. 131. P. 85–97.
42. McLean K. C., Pasupathi M. Processes of identity development: where I am and how I got there. *Identity*. 2012. Vol. 12, no. 1. P. 8–28.

43. McLean K. C., Dunlap D., Jennings S. C., Litvitskiy N. S., Lilgendahl J. P. Stability and Change in Autobiographical Reasoning: A Four-Year Longitudinal Study of Narrative Identity Development. *Journal of Personality*. 2021.
44. McLean K. C., Dunlap D., Jennings S. C., Litvitskiy N. S., Lilgendahl J. P. Storying the past and the future. *Journal of nervous & mental disease*. 2021. Vol. 209, no. 5. P. 343–352.
45. McLean K. C., Syed M., Pasupathi M., Adler J. M., Dunlop W. L., Drustrup D., McCoy T. P. The empirical structure of narrative identity: the initial big three. *Journal of personality and social psychology*. 2020. Vol. 119, no. 4. P. 920–944.
46. Park S. W., Moon H. Assessing identity formation via narratives. *Current psychology*. 2020.
47. Pedersen A. M., Straarup K. N., Thomsen D. K. “My life disappeared in illness”: bipolar disorder and themes in narrative identity. *Memory*. 2022. P. 1–12.
48. Raggatt P. F. Positioning: Dialogical voice in mind and culture. *Theory & Psychology*. 2015. Vol. 25, no. 6. P. 775–797.
49. Reese E., Haden C. A., Baker-Ward L., Bauer P., Fivush R., Ornstein P. A. Coherence of personal narratives across the lifespan: a multidimensional model and coding method. *Journal of cognition and development*. 2011. Vol. 12, no. 4. P. 424–462.
50. Sajjadi S. F., Gross J., Sellbom M., Hayne H. Narrative identity in borderline personality disorder. *Personality disorders: theory, research, and treatment*. 2021.
51. Silveira C., Habermas T. Narrative means to manage responsibility in life narratives across adolescence. *The journal of genetic psychology*. 2011. Vol. 172, no. 1. P. 1–20.
52. Syed M., McLean K. C. Master narrative methodology: A primer for conducting structural-psychological research. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 2021.
53. Thomsen D. K., Pedersen A. M., Salgado S. The experiences that define us: autobiographical periods predict memory centrality to narrative identity. *Journal of applied research in memory and cognition*. 2023.
54. Timberlake A. F. V., Fesel D. The development of narrative identity in the psychodynamic treatment of avoidant personality disorder: a case study. *Frontiers in psychiatry*. 2023. Vol. 14.
55. Turner A. F., Cowan H. R., Otto-Meyer R., McAdams D. P. The power of narrative: The emotional impact of the life story interview. *Narrative inquiry*. 2024.
56. Waters T. E. A., Fivush R. Relations Between Narrative Coherence, Identity, and Psychological Well-Being in Emerging Adulthood. *Journal of Personality*. 2014. Vol. 83, no. 4. P. 441–451.
57. Waters T. E. A., Shallcross J. F., Fivush R. The many facets of meaning making: Comparing multiple measures of meaning making and their relations to psychological distress. *Memory*. 2013. Vol. 21, no. 1. P. 111–124.
58. Wiesepe C. N., Smith E. A., Muth A. J., Faith L. A. Personal narratives in trauma-related disorders: contributions from a metacognitive approach and treatment considerations. *Behavioral sciences*. 2025. Vol. 15, no. 2. P. 150.